

OSMANLI ŞİİRİNE SANAT ONTOLOJİSİYLE YAKLAŞMAK ÜZERİNE*

Furkan ÖZTÜRK**

ÖZET

Bu çalışma, modern edebiyat kuramlarından biri olan sanat ontolojisinin Osmanlı şiiri uzmanlarınca alımlanış biçimlerini konu edinmektedir. Bu bağlamda Tunca Kortantamer'in Fuzulî'nin 'Gül Kasidesi'ni ele aldığı çalışma ile Dursun Ali Tökel'in Baki'nin bir gazeli üzerinde uyguladığı çalışma sanat ontolojisini edebiyat eserine uygulama yönüyle karşılaştırılacaktır. Öte yandan sanat ontolojisinin Osmanlı şiirini yorumlamada tek başına yeterli bir yöntem olup olmadığı da çalışma kapsamındaki diğer bir konu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Ontoloji, kaside, Osmanlı şiiri

ON THE APPROACH TOWARDS OTTOMAN POETRY THROUGH ART ONTOLOGY

ABSTRACT

The subject of this study is the manners of approach Ottoman poetry experts towards the art ontology as one of the modern literature theories. In this context, we will compare the study of Tunca Kortantamer where he deals with "Gül Kasidesi" with the study of Dursun Ali Tökel where he deals with a ghazal of Baki in terms of implementing the art ontology on a literature work. On the other hand, whether the art ontology is a sufficient method alone in construing the Ottoman poetry or not will be another subject of this study.

Key words: Classic Turkish Literature, ontology, kaside, Ottoman poetry.

Osmanlı şiirine modern edebiyat kuramlarıyla yaklaşım çabalarının son yıllarda az sayıda da olsa artmakta olduğu görülmektedir. Özellikle Gönül Alpay Tekin'in Osmanlı şiirine farklı yaklaşım teklifleri ve uygulamaları¹; Fuzulî'ye stilistik yöntemlerle yaklaşan Cem Dilçin'in çalışmaları²; Tunca Kortantamer'in daha çok 'ses makalesi' diye bilinen önemli çalışması³, Muhsin Macit'in modern şiir-gelenek meselesine eğildiği çalışmalar⁴, gazele çeşitli perspektiflerden yaklaşım inceleyen Walter Andrews'un çalışmaları⁵; Hüsn ü Aşk'ı mesnevi poetikası çerçevesinde ele alan Victoria Holbrook'un önemli incelemeleri⁶ yine mesnevi konusu çerçevesinde İlhan Genç'in Fuzulî ile Sezai Karakoç'un 'Leyla ile Mecnun'larını karşılaştırmalı edebiyat yöntemiyle okuma ve yorumlama denemeleri⁷ bu alanda yapılan kuramsal kaynaklı çalışmalara hız kazandıran önemli modeller olmuşlardır. Üzerinde durulacak olan sanat ontolojisi kuramı da bütün bunların yanında Osmanlı şiirine modern yaklaşım imkanlarını yoklayan bir diğer yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle, Tunca Kortantamer'in Fuzulî'nin 'Gül Kasidesi'ni ele aldığı çalışma⁸ ile Dursun Ali Tökel'in Baki'nin bir gazeli üzerinde uyguladığı çalışma⁹ sanat ontolojisini edebiyat eserine uygulama yönüyle karşılaştırılacaktır.

* Bu yazı, 25-26 Mayıs 2007 tarihinde yapılan I Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumunda (Prof. Dr. Tunca Kortantamer Hatırasına) sunulan bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

** Araş. Gör. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. furkanozturk@hotmail.com

¹ Gönül Alpay Tekin, 'Eski Türk Edebiyatı Metinlerinin Bugünkü Türkçe'ye Açılmalarıyla Çevrilmesinin Gerekliği Üzerine', *Dil ve Edebiyat Sempozyumu-2003, Mustafa Canpolat Armağanı*, (Yay. Aysu Ata-Mehmet Ölmez), Ankara 2003, s. 233-254.

² Cem Dilçin, 'Fuzulî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi', *Türkojji Dergisi*, Ankara 1991, C. IX, S. 1, s. 43-98.; *Studies on Fuzulî's Divan*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yay., 2001.

³ Tunca Kortantamer, 'Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler' *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993, s.273-336.

⁴ Muhsin Macit, *Gelenekten Geleceğe*, Akçağ Yay., Ankara 1996.

⁵ Walter G. Andrews, *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, İletişim Yay., İstanbul 2001; "Yabancılaşmış Ben'in Şarkısı" [Guattari, Deleuze ve Osmanlı Divan Şiirinde Öznenin Lirik Kod Çözümü], *Defter*, S. 39, İstanbul 2000, s. 107-132.

⁶ Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yay., İstanbul 1998.

⁷ İlhan Genç, *Leyla İle Mecnun'un İki Şairi Fuzulî ve Sezai Karakoç*, Şule Yay., İstanbul 2006.

⁸ Tunca Kortantamer, 'Gül Kasidesi', *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay, Ankara 1993, s. 413-435.

⁹ Dursun Ali Tökel, 'Ontolojik Analiz Metodu ve Bu Metodun Baki'nin Bir Gazeline Uygulanışı', *Yedi İklim*, C. 11, S. 74, 1996, s. 53-59; ayrıca Tökel'in Osmanlı şiirine yapısalılık ve semantik kuramları ile ilgili yaklaşımlarını içeren yazıları da bulunmaktadır.

Çağdaş sanat felsefelerinden biri olan sanat ontolojisi yönteminin Türk akademik hayatına girişi, İsmail Tunalı'nın¹⁰ 1963-1964 yıllarında yazdığı 'Sanat Ontolojisi' adlı kitapla olmuştur. Tunalı hakkında bir monografi kaleme alan Betül Karagöz, bu çalışmanın önemini şöyle belirtmektedir: "İsmail Tunalı'nın 'akademik çalışmalarımın başyapıtı olarak nitelendiriyorum' dediği, Rusçaya da çevrilen Sanat Ontolojisi, yayımlandığında kendi alanındaki genel literatürde ilk üç beş kitap içinde yer almıştır. Türkiye'de bu alanda çok büyük bir boşluğu doldurmuş, kitaba dayanarak pek çok lisans, yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezleri yapılmıştır. Yeni sanat anlayışlarının ortaya konmasına da yardım etmiştir. Tunalı, Nicolai Hartman'a dayandırarak geliştirdiği "değer kuramı" ile, sanat yapıtı üzerinden eleştiri yapmak isteyenlere de çok önemli bilgiler vermiştir. Bu bilgi alanı, yalnızca kurama dayanmayıp, bir metodolojiyi de beraberinde getirmektedir. Tunalı için sanat ontolojisi, aynı zamanda sanat eserini kavrama ve çözümleme metodu; sanat eserinin ontik bir bütünlük olarak ele alınmasıdır."¹¹ Karagöz, Tunalı'nın akademik yaşamında ortaya koyduğu diğer eserleri de bu monografide ayrıntıları ile değerlendirmektedir.

Tunalı'ya göre sanat ontolojisi sadece bir resmi, bir heykeli, bir mimari yapıyı veya bir müzik parçasını değil bunun yanında bir edebiyat eserini de incelemeyi öngörmektedir. Bu yönüyle bir edebiyat eseri heterojen varlık tabakalarından meydana gelmiş bir bütündür ve her tabaka farklı olmakla beraber bütünü gösterdiği ontik yapıdan zorunlu olarak pay almaktadır. Dünyada ilk kez tabakalar düşüncesini estetikte ve edebiyat eserinde uygulayan Roman Ingarden olmuştur. Roman Ingarden'in ünlü eseri "Das Literarische Kunstwerk" Tunalı'nın yararlandığı kaynakların en başında gelmektedir. Ancak Tunalı, edebiyat eserinde varlık tabakalarını tespit ederken yalnızca Roman Ingarden'in tabakalar sistemi ile yetinmez. Bunun ötesinde Nicolai Hartman'ın edebiyat eserinde ortaya koyduğu tabakaları karşılaştırarak kendi deyişle 'daha yetkin, eklektik olmakla birlikte, daha tatmin edici bir tabaka sistemi'ne gider.¹² Yani Ingarden ve Hartman'ın tabakalar sistemini sentezleyerek kendi yorum ve katkılarıyla edebiyat eseri için bir metodoloji elde etmeye çalışır. Buna göre bir edebiyat eseri aşağıdaki tabakaların birbirleri üzerinde yükselmesiyle oluşan ontik bir yapıdır.

a. Ses Tabakası

Bu tabakada edebiyat eserinin karakteristik estetik değer nitelikleri kendini göstermektedir. Bu tabaka yalnız ontolojik özellikleri olan bir tabaka değil, bunun yanısıra estetik fonksiyonu olan bir tabakadır. Bu estetik fonksiyon özellikle bir edebiyat eserinin bir dilden başka bir dile çevrilmesinin güçlüğüne ortaya çıkmaktadır. Osmanlı şiirinde ses konusu çok önemli olup özellikle vezin-estetik işlev ilişkisi, kafiye ve redifin şiir bütünlüğünde taşıdığı önem vb. konular Osmanlı Edebiyatı uzmanları tarafından ele alınmıştır. Özellikle Tunca Kortantamer¹³, Muhsin Macit¹⁴ ve Kemal Sılay¹⁵'in Osmanlı şiirinin sesi üzerindeki çalışmaları sanat ontolojisiyle metne yaklaşmak isteyen Osmanlı Edebiyatı uzmanlarına önemli açılımlar sağlayabilecek niteliktedir.

b. Anlam Birimleri Tabakası

Ses tabakasının üzerinde genel bir anlam tabakası gelmektedir. Burada önemli olan tek kelimelerin anlamları değil, kelimelerin bağlam içinde kazandıkları anlam, yani semantikle kastedilen anlamdır. Bu tabakada şiir dilini oluşturan metaforlar, imajlar, söyleyiş kalıpları, deyimler, atasözleri, devrin kültür dilindeki işlevleri yönüyle ele alınabilir ve bu dil öğeleri eserin bütünlüğüne katkıları yönüyle değerlendirilebilir.

c. Nesne ve Karakterler Tabakası

Aslında nesne ve karakterler tabakası da anlam sfesinde yer alır. Anlam tabakası okuyucuyu nesnelere tabakasına doğru yönelir. Okunulan her eserde asıl ilgiyi üzerine çeken tabaka, şeylerin, insanların ve olayların konu edindiği nesnelere tabakasıdır. Roman Ingarden'e göre bu nesnelere tabakasının asıl işlevi, onun bize varlığın özü ile ilgili bir ufuk açmasıdır. Bu ufuk hiç kuşkusuz edebiyat eserinin metafizik niteliklerine kapı aralamasıyla ilgilidir. Osmanlı

¹⁰ İsmail Tunalı, 1923'de Silistre'de doğmuş, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. Viyana Üniversitesi'nde Felsefe, Psikoloji ve Sanat Tarihi doktorası yapmış, İstanbul Üniversitesi'nde Felsefe profesörü olmuş, ayrıca Viyana Üniversitesi'nde de Felsefe ve Estetik profesörlüğü yapmıştır. Avusturya Devleti Tunalı'ya birinci dereceden Bilim Onur Nişanı, İtalyan devleti Commendator Nişanı vermiştir. Tunalı, halen emekli öğretim üyesi olarak ders vermekte ve çalışmalarını sürdürmektedir.

¹¹ Betül Karagöz, "Küreselleşen Türkiye'de Evrensel Değer: İsmail Tunalı", *Doğu Batı*, İstanbul 2001, S. 16, s. 133-145.

¹² İsmail Tunalı, *Sanat Ontolojisi*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2002, s. 111.

¹³ Kortantamer, 'Türk Şiirinde Ses Konusu ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I', *age*, s. 273.

¹⁴ Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yay. Ankara 1996.

¹⁵ Kemal Sılay, "Müzik-Edebiyat Eleştirisi ve Divan Şiiri", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet Kalpaklı), YKY, İstanbul 1999, s. 445.

şiiiri bağlamında bazı divan tahlilleriyle oluşturulan malzeme bu gözle bakıldığında ve işlendiğinde büyük önem taşıyabilir niteliktedir.

d. Kader Tabakası

Tunalı, bir edebiyat eserinde kader/alınyazısı tabakası denince Hartman'dan farklı olarak metafizik nitelikte bir şey algılar. Bu insanı bir alınyazısı olabileceği gibi, ölüm, aşk, kaygı gibi temalar da olabilir.

Tunalı'ya göre ontolojik tabakalar teorisinin en büyük değeri, onun sanat eserlerine uygulamadaki pratik yönteminden ileri gelmektedir. Ona göre böyle bir yöntem edebiyat eserinin bütünlüğünü bozmaz ve onu daima göz önünde tutar.¹⁶ Tunalı, bütün bu söylediklerini kanıtlamak, bu yöntemin edebiyat sanatına nasıl uygulanacağını göstermek için Yahya Kemal'in 'Sessiz Gemi'si ile Cahit Sıtkı Tarancı'nın 'Gün Eksilmesin Pencereden' adlı şiirlerini incelemek üzere kitabına alır. Yukarıda genel çerçevesi verilen tabakalar sistemi ile bu şiirleri inceler. Ancak Tunalı'nın uygulamalarını dört başı mamur şiir incelemeleri olarak değil, genel bir model ortaya koyma çabaları olarak görmek daha uygun olacaktır.

İsmail Tunalı'nın değindiğimiz bu denemelerinin ötesinde, asıl ilgi alanımız Osmanlı şiiri üzerine sanat ontolojisi uygulamalarıdır. Bunun için sanat ontolojisi yöntemini farklı yaklaşımlarla uygulayan iki makale seçilmiştir. Bunlardan biri Tunca Kortantamer'in "Gül Kasidesi" diğeri ise Dursun Ali Tökel'in "Ontolojik Analiz Metodu ve Bu Metodun Bakı'nın Bir Gazeline Uygulanışı" adlı makalelerdir. Her iki makalenin de bir metne alışılmışın dışında modern yaklaşımları nedeniyle Osmanlı şiiri araştırmalarında önemli ve ilgi çekici çalışmalar olduğu düşünülmektedir. Öte yandan her iki makalenin aynı yöntemi kullanmasına karşın metni farklı şekilde kavramakta ve sunmakta oldukları da gözlerden kaçmamalıdır.

Tunca Kortantamer'in 'Gül Kasidesi' adlı makalesi yayımlandığında büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Bu ilginin en önemli nedeni, metne bakış ve yaklaşımdaki büyük farklılıktan ileri gelmektedir. Hiç şüphesiz metne yaklaşımdaki bu özgünlüğün en önemli nedeni bütüncül bakış açısıdır. Kortantamer'in, bu yaklaşımı onun 'Gül Kasidesi'ni tanımladığı şu cümlelerle daha bir açıklık kazanmaktadır: 'Bütün burada ele alınan ve alınmayan yönleriyle Gül kasidesi pek çok unsuru içinde taşıyan karmaşık bir yapıya sahiptir, ama buna karşılık son derece iyi düzenlenmiş, tutarlı, tam bir varlık bütünlüğü arzeden bir sanat şaheseridir.'¹⁷ Bir metne bütün olarak bakma, o metni oluşturan sanatçının tasarruf ettiği düzen ve kompozisyonu göz önüne alma ve bütün bunları hesaba katarak bir yoruma gitme şerh gelenegimizde pek rastlanan bir durum olmadığı açıktır. Kortantamer'in yaklaşımı Ali Nihat Tarlan, Haluk İpekten gibi beyti esas alan, o beyitte derinleşmeyi hedefleyen, beyitleri sırasıyla şerh ederek metni tahlil etmeyi veya yorumlamayı amaçlayan metin şerhi çalışmalarından büsbütün farklı bir bakış açısını içinde barındırmaktadır. Kortantamer, Gül Kasidesi'nde uyguladığı yöntemin kuramsal açılımlarını Osmanlı Edebiyatında şerh gelenekleri meselesini tartıştığı yazısında bütün yönleriyle ele almış ve sanat ontolojisinin sözü edilen şerh gelenekleri içinde nasıl bir yere sahip olduğunu da ortaya koymuştur.¹⁸

Kortantamer'in sözü edilen çalışmasında dikkat çekici ilk özellik, onun 'Gül Kasidesi'ndeki beyitleri sırasıyla ele almayı onları kendi kafasındaki bir kompozisyon ve plana göre yorumlamasıdır. Örneğin ilk iki beyitten sonra dokuzuncu beyte, oradan da yirmikinci beyte sıçramakta sonra tekrar oniki, onüç, ondört ve onbeşinci beyitleri ele almaktadır. Bu beyitlerin ortak noktalarına bakıldığı vakit, gülün bütün halleriyle, Kortantamer'in deyişleriyle 'goncasıyla, açılışıyla, yapraklarıyla, yapraklarındaki çiğ taneleriyle, dikenleriyle, fidanıya, çeşitli cinsleriyle ve çeşitli görünüşleriyle' sergilendiği görülmektedir. Çalışma, sonraki aşamalarında yine ileri sıçramalar ve ilgili beyitlere geri dönüşlerle bütün kasideyi kuşatmaktadır. Ayrıca Kortantamer, eserin ses tabakasında gül, güller, gülbün, gülşen, gülbün, gül-berg gibi kelimelerin defalarca karşımıza çıkmasının sonuçlarını şöyle dile getirmektedir: 'Böylece gül hep tekrarlanır, tekrarlanarak çoğalır. Her taraf güllerle kaplanır, gül ve çağrışımları her yere ses ve anlam olarak egemen oldukları gibi, ifadenin kelime seçimini de belirlerler. Bu yolla gül şiirin dış örgüsünün, bir başka deyişle reel tabakanın ve taşıyıcı alt tabakaların en önemli unsuru olduğu gibi, metaforlar vasıtasıyla çağrışımların bir rampası olarak iç örgünün veya bir başka deyişle duygu ve düşünce katlarının da oluşmasını sağlar.'¹⁹

Öte yandan Kortantamer, gül ile ilgili metafor ve çağrışım zincirlerini tek tek ele alıp bunların şiirdeki işlevi ile şiire katkısını ortaya koyar. Kan tutma, yokluk uykusundan uyanma, Yusuf'un eteği, baharda içki tövbesinin bozulması, şahid-i bâzâr gibi metaforlar, çağrışım ögeleri ve motifler anlam birimleri ve nesnel tabakasını oluşturan şiirsel ögelerdir. Ses, anlam, söyleyiş özellikleri ve metaforların büyük bir titizlikle harmanlandığı bu makalede

¹⁶ Tunalı, *age*, s. 114.

¹⁷ Kortantamer, 'Gül Kasidesi', *age.*, s. 435.

¹⁸ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Tunca Kortantamer, 'Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi', *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2004, s. 55-64.

¹⁹ Kortantamer, 'Gül Kasidesi', *age.*, s. 426.

diğer dikkat çekici yan, Kortantamer'in Gül kasidesini oluşturan ses, anlam birimleri, nesnelere ve kader tabakalarını ayrı ayrı ele almamasıdır. Kortantamer için sanat ontolojisi, metni bütün olarak kavrama ve yorumlama aracıdır. Kortantamer'in çalışmasının Dursun Ali Tökel'in Bakî'nin bir gazeline uygulayarak yaptığı çalışmadan en büyük farkı buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü Dursun Ali Tökel, Bakî'nin gazelini sözü edilen bu tabakaları ayrı ayrı ele alarak yorumlamaktadır. Kortantamer'de ise bu durum, yazı derinlemesine incelendiği vakit kendini ele vermektedir.

Tökel, yukarıda adı geçen çalışmasında²⁰ estetiğin sanat eseriyle ilişkisini irdeledikten sonra Tunalı'nın sistematüğini değerlendirmekte ve sözlerine şöyle devam etmektedir: '...biz bu yazımızda Tunalı'nın söz konusu ettiğı hususlardan yola çıkarak Bakî'nin bir gazeline adı geçen ontolojik analiz metoduyla bakmak istiyoruz. Fakat yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Tunalı bu metodu özet bir halde seçtiğı metne uygulamıştır. Elimizde tam bir örnek yoktur. Dolayısıyla çözümlenmemizin hatadan beri olması beklenmemelidir. Yaptığımız sadece bir denememiz ve edebiyatımızın düne ve bugüne ait örnek metinlerine değışik teknik ve metodlarla yaklaşmanın birçok ilgi çekici ve daha verimli sonuçlara götüreceğine inanmaktayız.'²¹ Yani Tökel, bu çalışmasını alçakgönüllülükle Tunalı'nın ortaya koymuş olduğı modeli biraz daha geliştirerek Osmanlı şiirine uygulama olarak konumlandırmaktadır. Bu yönüyle Tökel'in çalışması, Osmanlı şiiri çalışmaları içinde, getirdiğı açılımlar nedeniyle Kortantamer'in 'Gül Kasidesi' adlı makaleyle birlikte bir ilk olma özelliğı taşımaktadır. Tökel, bu uygulama için Bakî'nin

Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan

Düşdi çemende berg-i dıraht itibardan

matlalı çok bilinen bir gazelini seçmiştir. Tökel, öncelikle ses tabakasını ele almış ve bu gazelin vezninin şiirin temel yapısına uygun seçtiğini belirtmiştir. Tökel'e göre seçilen vezin gazelin anlam evrenini çok iyi yansıtmakta 'sürekli inip çıkan sesler, sürekli değışen, aynı halde kalmayan bir hayat manzarası, bir akış çizgisi' ile uyum içindedir. Anlam birimleri tabakasında ise Tunalı'nın modelinde olduğı gibi gazeldeki bütün kelimeleri sıralamış ve anlamlandırmıştır. Bu tabakada bir yandan kelimelerin yalın anlamları verildikten sonra yan ve mecaz anlamları değerlendirilmekte öte yandan tekrarlardan yola çıkılarak anlam yoğunluğı ortaya konmaktadır. Üçüncü tabaka olan nesne ve karakterler tabakasında ise yaprakların itibardan düşmesi, ağaçların tecrit hırkasına girmesi, rüzgarın çınardan el alması, ağaçların altına altınların akıp gelmesi, ırmaktan himmet beklenmesi, yaprakların zamandan şikayette bulunması gibi imaj ve tablolar ile nesnelere arasındaki ilişki irdelenmekte ve bütün bunlarla insanın gençlik, yaşlılık gibi hayat aşamaları arasında paralellikler kurulmaktadır.

Bütün bunların yanında Tökel, bu şiirin 'insanın ikbal, şöhret ve devlet günleri ile bu günlerin bir gün mutlaka biteceğı inancı' olarak da ikinci bir okuma biçiminin olabileceğı düşüncesini ileri sürmektedir. Tökel bu bağlamda şunları söylemektedir: 'Kelimelerin anolojik yapısı bizi böylesi bir anlam evrenine götürürken, bazı kelimelerin tekrarı insanla ilgili bir maceranın daha dile getirilmiş olabileceğı fikrine götürür bizi. Bu da insanın; ikbal, şöhret ve devlet günleri ve bu günlerin bir gün mutlaka biteceğı inancıdır.'²² Dördüncü tabaka olan kader tabakası bu gazel için bütün canlıların ortak sonu olan 'ölüm ve kaçınılmaz zeval'dir Tökel'e göre. Böylelikle Tökel, İsmail Tunalı'nın ortaya koyduğı modelden yola çıkmış ve Bakî'nin bu çok meşhur gazelini yorumlama denemesi yapmıştır.

Sonuç olarak her iki çalışma da gerek Osmanlı şiirine yaklaşımda yeni teklifler getirmesi yönüyle, gerekse Osmanlı şiiri araştırmalarında bütün imkanları yoklama çabaları olması yönüyle çok önemli yorum denemeleridir. Ancak şurası da çok önemlidir ki Osmanlı şiirine modern yaklaşımlarla ilgili görüş bildiren bütün uzmanların ortak görüşü, Osmanlı şiirini tam olarak iyi bilmeden bu kuram ve yöntemlerin bir işe yaramayacağı ve bu işe kalkışılması gerektiğidir. Ancak kültürüyle, konuşma diliyle, söyleyiş kalıplarıyla, şair poetikalarıyla iyi bir Osmanlı edebiyatı formasyonundan sonra bu kuramlar bir şey ifade edebileceklerdir. Ayrıca sanat ontolojisi örneğinde sadece İsmail Tunalı'nın Sanat Ontolojisi adlı kitabında edebiyat için öngördüğü uygulamalar gözle görülür biçimde biraz zayıf kalmaktadır. Bu öngörülen modelin içine mutlaka üslup çalışmalarının katılması kaçınılmazdır. Çünkü artık yaygın kanı, Osmanlı şiirinde neyin söylendiğinden çok nasıl söylendiğinin daha ön plana çıkmasının gerekliliğı düşüncesidir. Bunun için böyle bir kuramla yapılan çalışmalarda üslup disiplinlerinden herhangi birisinin bu sürece katılması çok önemlidir.

KAYNAKÇA

²⁰ Tökel'in bu çalışmasını model alan yeni bir çalışma için bkz. Ahmet Cüneyt İssi, 'Turgut Uyar'ın Göğe Bakma Durağı' Şiirinde Temaya Ulaşma Serüveninin Ontolojik Analiz Metoduyla Takibi', *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, C. 5, S. 2, s. 137-146.

²¹ Tökel, agm, s. 55.

²² Tökel, agm, s. 58.

- ANDREWS, Walter G., *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, İletişim Yay., İstanbul 2001.
- , "Yabancılaşmış 'Ben'in Şarkısı" [Guattari, Deleuze ve Osmanlı Divan Şiirinde Öznenin Lirik Kod Çözümü], *Defter*, S. 39, s. 107-132, İstanbul 2000.
- DİLÇİN, Cem, 'Fuzulî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi', *Türkoloji Dergisi*, C. IX, S. 1, s. 43-98, Ankara 1991.
- , *Studies on Fuzulî's Divan*, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yay., 2001.
- GENÇ, İlhan, *Leyla İle Mecnun'un İki Şairi Fuzuli ve Sezai Karakoç*, Şule Yay., İstanbul 2006.
- HOLBROOK, Victoria R., *Aşkın Okunmaz Kuyuları*, İletişim Yay., İstanbul 1998.
- ISSI, Ahmet Cüneyt, 'Turgut Uyar'ın Göğe Bakma Durağı' Şiirinde Temaya Ulaşma Serüveninin Ontolojik Analiz Metoduyla Takibi', *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 2, s. 137-146, Ankara 2004.
- KARAGÖZ, Betül, "Küreselleşen Türkiye'de Evrensel Değer: İsmail Tunalı", *Doğu Batı*, S. 16, s. 133-145, İstanbul 2001
- KORTANTAMER Tunca, 'Gül Kasidesi', *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993.
- , 'Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler' *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993.
- , 'Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi', *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2004.
- MACİT, Muhsin, *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yay. Ankara 1996.
- , *Gelenekten Geleceğe*, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- SILAY, Kemal, "Müzik-Edebiyat Eleştirisi ve Divan Şiiri", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet Kalpaklı), YKY, İstanbul 1999, s. 445.
- TEKİN, Gönül Alpay, "Eski Türk Edebiyatı Metinlerinin Bugünkü Türkçe'ye Açılmaları Çevrilmesinin Gerekliliği Üzerine", *Dil ve Edebiyat Sempozyumu-2003, Mustafa Canpolat Armağanı*, (Yay. Aysu Ata-Mehmet Ölmez), Ankara 2003.
- TÖKEL, Dursun Ali, 'Ontolojik Analiz Metodu ve Bu Metodun Bakî'nin Bir Gazeline Uygulanışı', *Yedi İklim*, C. 11, S. 74, s. 53-59, İstanbul 1996.
- TUNALI, İsmail, *Sanat Ontolojisi*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2002.